

ного податку, держава гармонізує власні інтереси з інтересами суб'єктів малого підприємства.

Розвиток малого підприємництва є необхідним для розвитку економіки країни, він забезпечить зменшення безробіття, а тоді підняття середнього рівня доходів населення.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755-VI, п. 154.6 ст. 154.
2. Міночкіна О. Економічне обґрунтування ставок єдиного податку для суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб.
3. Лист ДПС № 167 від 11 квітня 2011 р. Депутатський запит Святослава Олійника.
4. Журнал "бізнес пропозиція" – податковий кодекс продовжує руйнувати малий бізнес. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.biznes-pro.ua/index.php?page=9&id=1199>.
5. Національна програма сприяння розвитку малих підприємств в Україні. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
6. Постанова КМУ: Про затвердження Порядку використання у 2010 році коштів, передбачених у державному бюджеті для мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва від 12.10.10 р., № 923 № 195. – 2010 – // Урядовий кур'єр.
7. Тетяна Павлюк для порталу "Економічна правда"- "Навіщо малому бізнесу спрощене оподаткування" 15.03.11.
8. Аналіз світового досвіду фінансування малого бізнесу. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kraspubl.ru/content/view/136/56/1/1/>.
9. Кужель О. Малий бізнес не наповнить бюджет. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.chp.com.ua/all-news/item/15172-ediniy-podatok-i-tinizatsiya-ekonomiki-nikudi-ne-znik-li?tmpl=component&print=1>.

Червинская О.С., Пиксайкин Н.Ю. Эффективность функционирования малого предпринимательства в Украине

Отражены недостатки налогообложения малого бизнеса, осуществлен анализ развития малого предпринимательства, проведено сравнение с другими странами и приведено влияние на деятельность предприятий малого бизнеса изменения Налогового кодекса Украины в 2011 году.

Ключевые слова: Налоговый кодекс Украины, малый бизнес, единый налог, социальная взносы, налоговая нагрузка, кредитование, налоговые каникулы, НДС.

Chervinska O.S., Piksaykin N.Yu. Efficiency of functioning of small enterprise in Ukraine

The lacks of taxation of small business are reflected, the analysis of development of small enterprise is carried out, comparing is conducted to other countries and influence on activity of enterprises of small business of change of the Internal Revenue Code of Ukraine is resulted in 2011 year.

Keywords: Internal Revenue Code of Ukraine, small business, united tax, social payment, tax loading, crediting, tax vacations, VATS.

УДК 368.914+657.412.7

*Аспір. Г.Т. Шелестак –
Ужгородський національний університет*

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

Розглянуто основні підходи щодо трактування поняття небанківські фінансові інститути та проаналізовано їх місце та значення у розвитку фінансового посередництва

Ключові слова: небанківські фінансові установи, конкурентоспроможність, ринок фінансових послуг

Постановка проблем. Упродовж останніх років на ринках фінансових послуг розвинених країн важливу роль стали виконувати спеціалізовані небанківські фінансові установи, які посідають важливе місце в нагромадженні і мобілізації грошового капіталу і наданні фінансових послуг юридичним і фізичним особам. Відтак істотно зростає значення небанківських фінансових інститутів на ринку фінансових послуг, які здатні відігравати важливу роль у соціально-економічному розвитку України, оскільки вони можуть запропонувати більш широкий спектр спеціалізованих фінансових послуг, ніж банки. На сьогодні ці установи мають значний потенціал для досягнення конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг, проте не використовують його повною мірою.

До небанківських фінансових інститутів, згідно зі Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг", належать кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг [5].

Метою роботи є узагальнення та формування методичних основ та характерних особливостей сутності небанківських фінансових інститутів у розвитку фінансового посередництва.

Обґрунтування отриманих наукових результатів В основі діяльності небанківських фінансових установ лежить теорія фінансового посередництва, предметом якої є функції, цілі та механізми функціонування фінансових посередників. Історично інститути фінансового посередництва виникають з моменту поділу праці у сфері обслуговування кругообігу фінансових активів, поступово виокремлюючись у самостійний вид бізнесу. Послуги фінансових посередників об'єктивно зумовлені потребами ринку. Без фінансового посередництва можлива загроза операційного звуження ринку і бартеризації господарського життя, коли мають місце безпосередні товарообміни без використання грошей [3].

Спеціалізовані кредитні інститути виникли для того, щоб взяти на себе частину послуг, які не виконують комерційні банки. Доведено, що більшість випадків найефективнішого переміщення фінансових ресурсів від їх власників до позичальників забезпечуються фінансовими посередниками.

Фінансове посередництво як окремих специфічний вид економічної діяльності виділяється всіма сучасними економістами. За визначенням відомого американського економіста Ф. Мишкіна, фінансове посередництво – це процес непрямого інвестування, за якого фінансові посередники купують кошти в тих, хто їх заощадили, і своєю чергою, надають позики іншим [8, с. 654]. Таке визначення не є цілковито повним, оскільки фінансові посередники надають не лише позики (позики надають, зазвичай, лише банківські установи), а й вкладають кошти в корпоративні права та інші цінні папери. Істотним у цьому визначенні є те, що фінансове посередництво варто розуміти як діяльність, що сприяє трансформації заощаджень в інвестиції. Тож фінансове посередництво – це система опосередкованого фінансування, яка полягає в залученні фінансових ресурсів з метою їх подальшого розміщення у фінансо-

ві активи. А коли залучені ресурси вкладаються в нефінансові активи, то не йдеться про фінансове посередництво.

На основі досліджень Роберта В. Колба, Ріккардо ДЖ. Родригеса ґрунтується і визначення у словнику "Ринок фінансових послуг" А. Загороднього, Г. Вознюка [4, с. 414] терміна фінансові посередники, що представляють собою фінансові інститути, які акумулюють фонди від однієї групи інвесторів і роблять їх доступними для інших економічних одиниць. Їхню думку підтримує і Т. Смовженко, ідентифікуючи фінансових посередників як фінансові установи, які акумулюють грошові кошти населення (а також тимчасово вільні кошти підприємств, фірм, що утворюються в них у процесі господарювання) і на комерційній основі надають їх у тимчасове користування фірмам і населенню.

Згідно з аналізом праць С. Маслової, О. Опалова основна функція фінансових посередників – це допомога в передачі коштів від потенційних заощаджень до потенційних позичальників і навпаки [7].

Смолянська О. у своєму навчальному посібнику "Фінансовий ринок" зазначає, що фінансові посередники – це фінансові установи, до яких належать суб'єкти банківської системи та небанківської, фінансові та кредитні інститути, контрактні фінансові інститути.

Буднік М. зазначає, що на фінансовому ринку здійснює свою діяльність велика кількість посередників, які за визначену плату надають різні види фінансових послуг. Ці послуги пов'язані з емісією і обігом на вторинному ринку фінансових активів. На первинному ринку посередники сприяють інвестуванню коштів у різні галузі економіки та залученню коштів для забезпечення потреб державного бюджету. На вторинному ринку фінансові посередники забезпечують стабільне функціонування ринку, а також задовольняють інтереси юридичних та фізичних осіб щодо інвестування коштів у фінансові активи та вилучення їх з процесу інвестування. При цьому посередники надають інформаційні, консультаційні, управлінські послуги [1, с. 31].

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансові посередники – це фінансові інститути, які акумулюють вільні грошові кошти економічних суб'єктів, розміщують їх на ринки позичкових капіталів у формі кредитів і вкладень у різноманітні цінні папери. У процесі своєї діяльності вони створюють нові вимоги і зобов'язання, які стають товаром на фінансовому ринку.

У сучасній економіці існують різні види фінансових посередників. Наприклад, відповідно до класифікації у США виділяють три групи: депозитні інститути; договірні ощадні інститути; інвестиційні посередники. Інститути, які відносять до розряду банківських, формують першу групу. Друга і третя групи, а також кредитні спілки є елементами парабанківської системи.

У міжнародній практиці серед фінансових посередників виокремлюють: депозитні, контрактно-ощадні та інвестиційні установи.

Вітчизняна економічна література класифікує фінансових посередників за їх участю у формуванні пропозиції грошей: 1) банки, які через грошовий мультиплікатор здатні впливати на пропозицію грошей; 2) небанківські фінансові інститути, які не можуть впливати на пропозицію грошей. Тому

суб'єкти другої групи є чистими посередниками, оскільки вони не можуть розмістити більше коштів, ніж самі акумулювали.

Необхідно зазначити, що в економічній літературі поняття "фінансові посередники", "фінансові інститути" і "фінансові установи" часто ототожнюються або їм даються подібні характеристики. Спробу дати їм різну характеристику зроблено у дослідженнях О. Дорош, І. Каракулевої [3, 6]. Окрім того, С. Маслової, О. Опалова у праці "Фінансовий ринок" характеризують фінансові інститути – як посередники, які забезпечують зустріч інвестора і позичальника [7, с. 15]. А в праці "Ринок фінансових послуг" ці ж автори ідентифікують фінансову установу як юридичну особу яка згідно із законодавством певної країни надає одну або кілька фінансових послуг.

У своїх дослідженнях ми підтримуємо думку, що фінансові інститути – юридичні особи, які згідно з ліцензіями і відповідними дозволами держави здійснюють фінансові послуги, а фінансова установа – юридична особа, яка згідно зі законом надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, установи нагромаджувального пенсійного забезпечення, страхові компанії, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Савлук М., розглядаючи фінансових посередників, зазначає, що небанківські фінансові установи переважно функціонують порівняно у вузьких секторах ринку, де вимагаються особливі знання, спеціальні технічні засоби, прийоми [2, с. 459]. Значно більше їх виникло там, де утворились "ніші" у задоволенні попиту на окремі види фінансових послуг. Особливого поширення ці інститути набули в таких сферах:

- залучення дрібних заощаджень домогосподарств;
- фінансування інноваційної діяльності;
- страхування;
- мікrokредитування;
- забезпечення соціальних гарантій;
- довгострокові інвестування капіталу;
- розміщення цінних паперів промислових підприємств.

У своїй діяльності небанківські фінансові установи мають багато спільного з банками, а саме:

- функціонують у тому самому секторі ринку, що й банки, – у секторі опосередкованого фінансування;
- формують свої ресурси, випускаючи подібно до банків боргові зобов'язання, які менш ліквідні, ніж зобов'язання банків, проте теж можуть реалізовуватися на ринку як додатковий фінансовий інструмент;
- розміщують свої ресурси в дохідні активи, купуючи боргові зобов'язання, створюючи власні вимоги до інших економічних суб'єктів, хоч ці вимоги менш ліквідні і більш ризиковані, ніж активи банків;
- діють щодо створення зобов'язань і вимог на тих самих засадах, що й банки: їх зобов'язання менші за розмірами, більш ліквідні і коротші за термінами, ніж власні вимоги, внаслідок чого їх платежі за зобов'язаннями менші, ніж надходження за вимогами, що створює базу для прибуткової діяльності.

Разом з тим посередницька діяльність небанківських фінансових установ має низку особливостей, що істотно відрізняють її від банківської. По-перше, вона не пов'язана з тими операціями, що визнані як базові банківські. По-друге, вона не зачіпає процесу створення депозитів і не впливає на динаміку пропозиції грошей, а отже, немає потреби контролювати їх діяльність так само ретельно, як банківську, насамперед поширюючи на них вимоги обов'язкового резервування. По-третє, вона є вузько спеціалізованою і здійснюється за двома критеріями: за характером залучення вільних грошових коштів кредиторів і за тими додатковими послугами, які надають фінансові посередники своїм кредиторам.

Низку методологічних проблем у характеристиці понять "небанківські фінансові інститути", "небанківські фінансові установи", "небанківські фінансові посередники" та "парабанки" зумовлює відсутність в економічній термінології та юриспруденції вичерпного їх визначення та тлумачення.

У словнику банківських термінів та фінансовому словнику А. Загороднього, Г. Вознюка, Т. Смовженко наголошено лише на основній відмінності між банками та парабанками: "...небанківські фінансові установи відрізняються від банків тим, що діють на фінансовому ринку, не емітуючи власних боргових зобов'язань, а лише власні акції. Усі ризики, пов'язані зі зміною вартості активів і пасивів, розподіляються при цьому лише серед акціонерів" [4, с. 256].

Науковий аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що тільки в уже згаданому фінансовому словнику та словнику банківських термінів, у монографії А. Персади "Управління інвестиційним процесом" фінансово-кредитну систему поділяють на банківську та парабанківську. У складі парабанківської системи виділяють спеціалізовані фінансово-кредитні інститути та поштово-ощадні системи. Цієї думки дотримується і М. Савлук [2, с. 462]. Вважаємо, що поштово-ощадні установи доцільніше було б розглядати як вид спеціалізованих банків, а брокерські та дилерські фірми – як елементи інфраструктури прямого фінансування.

У використанні цих характеристик парабанків опускається їх родова сутність і функціональна взаємозалежність. Спробу систематизувати і дати трактування небанківським фінансовим установам висвітлено у роботі І. Каракулова [6]. Проте у її дослідженнях небанківські фінансові установи охарактеризовані дещо вузько та їх фінансові послуги обмежуються лише такими, що відмінні від банківських.

Рисін В. у своїй монографії "Залучення заощаджень населення фінансовими посередниками" визначає небанківські фінансові установи як установи кредитної системи, що акумулюють грошові доходи, капітал та заощадження населення, підприємств, держави, спеціалізуючись на виконанні кількох операцій (часто кредитування тих сфер, які є ризикованими для приватних банків, наприклад сільське господарство, мале підприємництво) або обслуговування обмеженого кола клієнтури (нерідко на пільгових умовах). Автор наголошує на тому, що формування грошових ресурсів небанківських фінансових установ має ту особливість, що воно не є депозитним, тобто переда-

ними їм коштами власники не можуть так вільно скористатися, як банківськими чековими вкладками.

Виходячи з поділу суб'єктів фінансового ринку у дослідженнях В. Смагіна на емітентів, інвесторів, професійних учасників, регуляторів, віднесемо небанківські фінансові установи до третіх, оскільки вони насамперед є організаціями, які забезпечують функціонування інфраструктури фінансового ринку. Існує понад 80 нормативних документів, у яких згадується поняття "небанківська фінансова установа", проте в жодному з них не подається чітке визначення цього поняття, окрім того існують значні суперечності щодо його трактування. Це підтверджує і проведений аналіз відповідних нормативних документів вітчизняного законодавства.

У зв'язку із змінами, які внесені до нормативних документів у 2009 р., у ці визначення необхідно внести доповнення. Наприклад, у разі прийняття законопроекту "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань діяльності системи кредитної кооперації". Цей проект зрівняє кредитні спілки у правах з банками. Зміни до Закону "Про банки і банківську діяльність" дозволили кредитним спілкам створювати кооперативні банки.

Висновки. Беручи до уваги викладене вище, на нашу думку, доцільно запропонувати визначення "небанківських фінансових інститутів" – як фінансових посередників, які акумулюють тимчасово вільні грошові кошти суб'єктів господарювання та фізичних осіб з метою надання фінансових послуг.

Це визначення ширше характеризує сферу діяльності небанківських фінансових інститутів і спектр фінансових послуг, які вони надають. Це в подальших дослідженнях дасть змогу здійснити аналіз їх діяльності та оцінити їх рівень конкурентоспроможності.

Досвід розвинених країн свідчить, що за ефективного функціонування небанківських фінансових інститутів досягається значний економічний ефект. Це проявляється у спроможності ефективно впливати на зростання обсягів інвестиційних ресурсів в економіці країни, задовольняючи потреби економічних суб'єктів у необхідному капіталі. Цей напрямок є особливо актуальним для України в сучасних умовах побудови інвестиційно-інноваційної моделі розвитку національної економіки та її фінансової системи.

Література

1. Буднік М.М. Фінансовий ринок : навч. посібн. / М.М. Буднік, Л.С. Мартюшева, Н.В. Сабліна. – К. : Вид-во "Центр навч. літ-ри", 2009. – 334 с.
2. Савлук М.І. Гроші та кредит / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. / за ред. М.І. Савлука. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 598 с.
3. Дорош О.Л. Небанківські фінансові ін-ти в економічній системі України : дис. канд. екон. наук: спец. 08.01.01 – економічна теорія / О.Л. Дорош. – Львів, 2003. – 224 с.
4. Загородній А.Г. Ринок фінансових послуг : термінолог. словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів : Вид-во "Бескід Біт", 2008. – 544 с.
5. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" / Із змінами, внесеними згідно із Законами від 06.02.2003 р., № 485-IV (ВВР, 2003. – № 14, ст. 104); від 15.12.2005 р., № 3201-IV (ВВР, 2006. – № 13, ст. 110) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – № 1. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
6. Каракулова І.С. Небанківські фінансові установи на ринку фінансових послуг України : дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / І.С. Каракулова. – К., 2008. – 234 с.

7. Маслова С.О. Ринок фінансових послуг : навч. посібн. / С.О. Маслова, О.А. Опалов. – К. : Вид-во "Кондор". – 2006. – 192 с.
8. Мишкін С.Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків : пер. с англ. / С. Ф. Мишкін. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 963 с.
9. Ринок фінансових послуг. Програма дистанц : навч. посібн. / за заг. ред. Т.С. Смовженко. – К. : Вид-во НБУ. – 1998. – С. 256-258.
10. Школьник І.О. Стратегія розвитку фінансового ринку України : дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / І.О. Школьник. – Суми, 2008. – 440 с.

Шелестак А.Т. Сущность и значение деятельности небанковских финансовых институтов в развитии финансового посредничества

Рассмотрены основные подходы к трактовке понятия небанковские финансовые институты и проанализировано их место и значение в развитии финансового посредничества

Ключевые слова: небанковские финансовые учреждения, конкурентоспособность, рынок финансовых услуг

Shelestak A.T. Essence and meaning of non-bank financial institutions in development of financial intermediation

In the article basic approaches are considered in relation to interpretation of concept nonbank financial institutes and their place and value are analysed in development of financial mediation

Keywords: nonbank financial institutions, competitiveness, market of financial services.

5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ

УДК 674.047

*Проф. І.М. Озарків, д-р техн. наук; доц. І.А. Соколовський,
канд. техн. наук; аспір. О.І. Озарків; аспір. В.С. Козар –
НЛТУ України, м. Львів*

КІНЕТИКА І ДИНАМІКА ПРОЦЕСУ СУШІННЯ КАПІЛЯРНО-ПОРИСТИХ КОЛОЇДНИХ МАТЕРІАЛІВ

Наведено аналіз механізму процесу сушіння вологих матеріалів на прикладі деревини, як типового колоїдного капілярно-пористого тіла. Показано рівняння, які дають змогу визначити тепломасообмінні параметри.

Як відомо [1, 2], у сушильній техніці тепломасообмінні процеси аналізують за кривими зміни середньої вологості матеріалу в часі (кривими сушіння) і кривими зміни температури матеріалу в центрі й на зовнішній поверхні його в часі (температурними кривими).

Як показали дослідження процесів сушіння різних вологих матеріалів рослинного походження за різних способів підведення тепла до об'єкта сушіння (конвекцією, терморадіацією, кондукцією) при постійних режимних параметрах процес сушіння складається з трьох періодів: періоду початкового прогрівання, періоду постійної швидкості сушіння та періоду заповільнювальної швидкості сушіння. При цьому в першому періоді сушіння (періоді постійної швидкості сушіння) наявна максимальна інтенсивність випаровування води, яка протягом цього періоду є постійною. Перший період триває до так званої критичної точки, що фіксує межу закінчення періоду постійної швидкості сушіння і початок настання заповільнювальної (спадної) швидкості сушіння, тобто початок другого періоду сушіння.

Проте зауважимо, що в процесі сушіння тонких листових матеріалів (лущеного та струганого шпону, картону, паперу тощо), коли сам матеріал надходить в сушарку без попереднього нагрівання, у першому періоді наявне незначне усунення вологи з матеріалу, що пояснюється зрівноваженням дії градієнтів вологості (вологовмісту) і температури. Для відносно дуже тонких листових матеріалів (коли товщина менша ніж 0,80 мм) період постійної швидкості сушіння не спостерігається, тобто настає відразу період сповільненої швидкості сушіння. Інакше кажучи, швидкість сушіння в цьому другому періоді поступово зменшується і в кінці самого процесу асимптотично наближається до лінії рівноважного вологовмісту, величина якого відповідає цьому режиму сушіння і визначається за діаграмою рівноважної вологості. Температура матеріалу безперервно зростає (поверхневих шарів – швидше, а центральних – повільніше) і прямує в кінці процесу до температури агента сушіння (t_c).

Деякі особливості має процес сушіння, коли температура поверхні вологого матеріалу досягає 100 °С і вище. У цьому випадку спостерігається в першому періоді сушіння стабілізація температури в центрі матеріалу на рів-